

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 9

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 274 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-sentyabrda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Tijorat banklari kredit portfelini boshqarishning bozor mexanizmlari va ularni joriy etishdagi muammolar	21
Yusupov Shoxzod Maxmatmurodovich	
Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish davrlari ekonometrik modelini yaratish masalalari	24
Abdullayev Farxod Ozodovich	
Marketing yondashuvi asosida Sirdaryo viloyatining investitsion salohiyatini baholash usullari	35
Xolmurotova Diyoraxon Ibragimovna	
Bevosita soliqlar ma'muriyatchiligi	41
Idirisov Alisher Otajonovich	
Soliq nazorati va transfert narxni belgilashda soliq nazoratini tashkil etishning xorij tajribalari	46
Abdiev Jaxongir Ibragimovich	
Soliq siyosati va strategiyasining ilmiy-nazariy tahlili	53
Djumaniyazov Marks Quranbaevich	
Pestel tahlili – muvaffaqiyatli investitsiya qarorlarini qabul qilish asosi	60
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	67
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
The significance, problems and solutions of the green economy in the New Uzbekistan economy	74
Sattorova Mehriniso, Ibragimova Gulchehra Tohirovna	
O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni soliqqa tortishning joriy qilinishi va rivojlanish tendensiyasi	79
Otamuradov Nuriddin Najmiddinovich	
Korporativ boshqaruvni innovasion rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari	87
Xalmuradov Elmurod Dilmuradovich	
Международный опыт стимулирования инновационной деятельности	93
Абдиуалиева Гулзада Азатовна	
How does foreign direct investment promote economic growth?	98
O'tkirova Bonu Azamat kizi	
Mintaqalarni barqaror rivojlantirishning konseptual asoslari va ular evolyutsiyasi	102
Umarov Abduvaxob Tursunovich	
Technological Innovations of Electronic Payment Systems	107
Mirkomil Boboyorov Murodullaevich	
Ta'lim xizmatlari sohasida davlat-xususiy sherikligining rivojlanishida xorij tajribasining o'rni va ahamiyati	115
Imomov Xolmurod Norqul o'g'li	
O'zbekiston iqtisodiyotiga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investisiya va xorijiy kreditlar jalb qilish samaradorligi tahlili	119
Maksudov Abdumalik Xodievich	
Davlat ehtiyojlari uchun tovarlar (ishlar, xizmatlar) xarid qilishni takomillashtirish	124
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	129
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	

Turizmda innovatsiyalarni qo'llash imkoniyatlari.....	133
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li	
Davlat budgetining solikli daromadlari tahlili	139
Abduraimova Nigora Radjabovna	
Soliq yuki soliq tizimining qanchalik samarali ekanligini aniqlovchi muhim mezon	143
To'la'kov Ulug'bek Toshmamatovich	
O'zbekiston sanoat korxonalarida xom ashyo resurslaridan samarali foydalanishning hozirgi holati, muammolari va mintaqaviy xususiyatlari (qashqadaryo viloyati misolida)	151
Ochilov Akram Odilovich, Xazratov Sarvar Ibragimovich	
Состояние туристической инфраструктуры Ташкентской области.....	156
Гаппарова Майрамхон Зафар кизи	
Sanoatlashuvning ekologik ta'siri va "yashil" iqtisodiyotga o'tishning asoslari	161
Nosir Maxmudov, Lola Azimova	
Iqtisodiyotni raqamlashtirishda sinergetik ta'sirning nazariy asoslari	167
Maxmudova Zoxida Maqsudali qizi, Normurodov Xusan	
Davlat budjeti xarajatlaridansamarali foydalanishni takomillashtirish.....	173
Sherxon Tuychiyev	
Savdo korxonalarida ta'minot zanjirining asosiy bosqichlari va muammolari.....	177
Ergashev Jahongir Baxodirovich	
Kichik biznes subyektlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirish yo'llari	180
Ergashev Firuz Baxodirovich, Ishturdiev Hasan Abdigapparovich	
Budjet tashkilotlarida qurilish-ta'mirlash xarajatlari hisobining asoslari.....	184
Azizova Zilola Lochin qizi	
Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahallilashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning o'ziga xos jihatlari	191
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Suv ekologiyasining asosiy yo'nalishi va uning fandagi o'rni.....	200
Musayeva Muqaddas Abdurashid qizi	
Анализ прибыли агропромышленности	204
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Systematic analysis of briquette mass pressing equipment approach	209
Kobilov Khasan Khalilovich, Sharipova Nazira Rakhmatilloevna	
An Econometric Assessment of the Effects of Fintech on Economic Growth in Developed Countries	213
Anvarkhonov Abdulatifkhon Jamshidkhon ugli	
Raqamli iqtisodiyot rivojida korporativ boshqaruv faoliyatining roli	216
Muxitdinov Ulug'bek Diyarovich	
Значение промышленной сети в развитии деятельности предприятий малого бизнеса.....	221
Кодиров Жавлонбек Нематуллаевич	
Tadbirkorlik kambag'allikni qisqartirishning asosiy yo'nalishi.....	225
Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich	
Kichik biznes subyektlarida mahsulot ishlab chiqarishda innovatsiyani joriy etish masalalari	230
Mirzayev Kobii Nosirjonovich	
Investisiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini rivojlantirish mexanizmlari.....	236
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
Innovation iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida sifat menejmentini joriy etishning nazariy-uslubiy masalalari.....	242
Zarina Ashurova	

Social media marketing strategies for small businesses.....	247
Mannonov Shahzod Istam ugli	
Xalqaro shartnomalar qoidalarini qo'llashning xalqaro va milliy uslubiy tamoyillarining o'zaro ta'siri	250
Rajapov Shuxrat Zaripbaevich	
Neft-gaz, yoqilg'i energetika sanoati sohasidagi yirik soliq to'lovchilarda soliq nazoratini samarali tashkil etish va takomillashtirish masalalari	258
Abdullaev Shuxrat Sultanbaevich	
Суть и значимость инновационных технологий в региональном управлении	266
Муминов Фазлиддин Хусниддин угли	

Investisiyalar, sanoat va savdo vazirligi

119

marketing, innovation resurslar, axborot texnologiyalari, xalqaro hamkorlik standartlari, ular o'rnatgan aloqalar va savdo yo'nalishlari orqali jahon bozoriga chiqish imkoniyatlarini olib kelmoqdalar.

ADABIYOTLAR SHARHI

Jahon amaliyotida, iqtisodiyotga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investisiya jalb qilish samaradorligi borasida ko'plab ilmiy tadqiqot ishlari amalga oshirib kelinmoqda. Ushbu tadqiqotlarda xalqaro moliya bozorlariga kuchli integratsiyalashuvni taminlash orqali xorijiy investitsion banklar va fondlar bilan investitsiyaviy yo'nalishda hamkorlikni rivojlantirish, hamda xorijiy kreditlar va investitsiyalarni jalb qilishni rivojlantirish muammolari va afzalliklari belgilab berilgan.

Milliy iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanish yo'llarini shakllantirish doirasidagi qator tadqiqot izlanishlari xorijlik iqtisodchi olimlardan C. Liesbeth, M. Miet, S. Jo ilmiy izlanishlarida alohida ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotchilar fikricha, o'tish davri mamlakatlarida iqtisodiyotni liberallashtirish jarayoni to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish tizimini takomillashtirishning muhim omili hisoblanadi. To'g'ridan-to'g'ri kapitalni to'plash va texnologik nou-xau orqali milliy korxonalarga texnologiyalar va bilimlarni jalb qilinishi iqtisodiy o'sishning barqaror sur'atlarini ta'minlaydi¹.

M.V. Charaevaning ilmiy tadqiqotlarida tashkilotlarning real sarmoyalarini moliyaviy boshqarish jarayonlarining konseptual asoslari o'rganilgan. Innovation yo'naltirilgan iqtisodiyot sharoitida real sarmoyalarni strategik moliyaviy boshqarish xususiyatlari bayon etilgan².

D.Sh. Bababekova, B.O. Tursunov tadqiqotlarida faol investitsion jarayonlarni raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirishdagi o'rni, faol investitsiyalar orqali raqobatbardosh iqtisodiyotni shallantirishning xorij tajribasi va undan samarali foydalanish imkoniyatlari o'rganiladi.³

F.U. Umarov tadqiqotlarida iqtisodiyotning tegishli tarmoq va sohalariga investisiya jalb qilish ko'lamini kengaytirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari va o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilinadi.⁴

M.B. Xamidulin ilmiy tadqiqotlarida O'zbekiston iqtisodiyotiga jalb qilingan investitsiyalar samaradorligi tahlillari asosida mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiyalash jarayonini moliyalashtirish xususiyatlari bayon qilingan⁵.

S.E. Elmirzaev tomonidan amalga oshirilgan tadqiqotlarda aksiyadorlik kapitaliga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish samaradorligi, aksiyalarni xalqaro bozorlarga chiqarish orqali kapital jalb qilish yo'nalishlari bayon etilgan⁶.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'zbekiston iqtisodiyotiga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investisiya va xorijiy kreditlar jalb qilish samaradorligini oshirishga doir mazkur tadqiqotni amalga oshirishda ilmiy abstraksiya, tahlil va sintez, taqqoslash, induksiya va deduksiya metodlari qo'llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR MUHOKAMASI

Aksiyadorlik jamiyatlari yangi loyihalarini xorijiy kreditlar va xorijiy investitsiyalar orqali moliyalashtirish samaradorligi "Dehqonobod kaliy zavodi" AJ misolida o'rganildi.

Ushbu korxona asosiy kaliy o'g'itlarini ishlab chiqarishga ixtisoslashgan bo'lib, uning maxsuloti ichki bozorga va eksportga yo'naltiriladi. Agrar soha uchun korxona maxsuloti juda zarur bo'lgani va bozor talabi qoniqarli bo'lishiga qaramay korxona moliyaviy barqarorligi va samaradorlik ko'rsatkichlarida qator muammolar borligini ko'rishimiz mumkin. Xususan, yildan-yilga sotishdan sof tushum barqaror ravishda oshib borganiga qaramay korxona sof foydasi oshmagan.

1 Liesbeth Colen, Miet Maertens and Jo Swinnen. Foreign direct investment as an engine for economic growth and human development: A review of the arguments and empirical evidence. January 2009 DOI: 10.4324/9780203076880 <https://www.researchgate.net/publication/237244956>

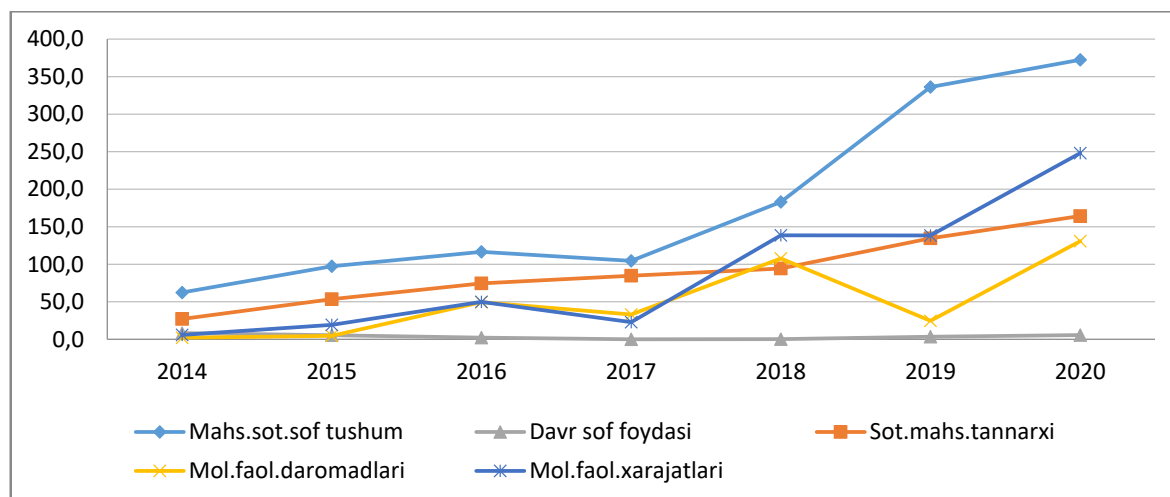
2 Чараева М.В. Финансовое управление реальными инвестициями организаций: учебное пособие / М.В. Чараева. Москва: Альфа-М, 2014. 240 с.

3 Бабабекова Д.Ш., Турсунов Б.О. Фаол инвестициялар ва ижтимоий ривожланиш орқали рақобатбардош иқтисодиётни шакллантириш йўналишлари. Илмий-оммабоп рисола. Т. "Иқтисод-Молия" 2019, 40 б.

4 Усаров Ф.У. Инновацион-инвестиция фаолияти тадбиркорликнинг муҳим омили. "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий электрон журнали. №1, январь 2018 йил.

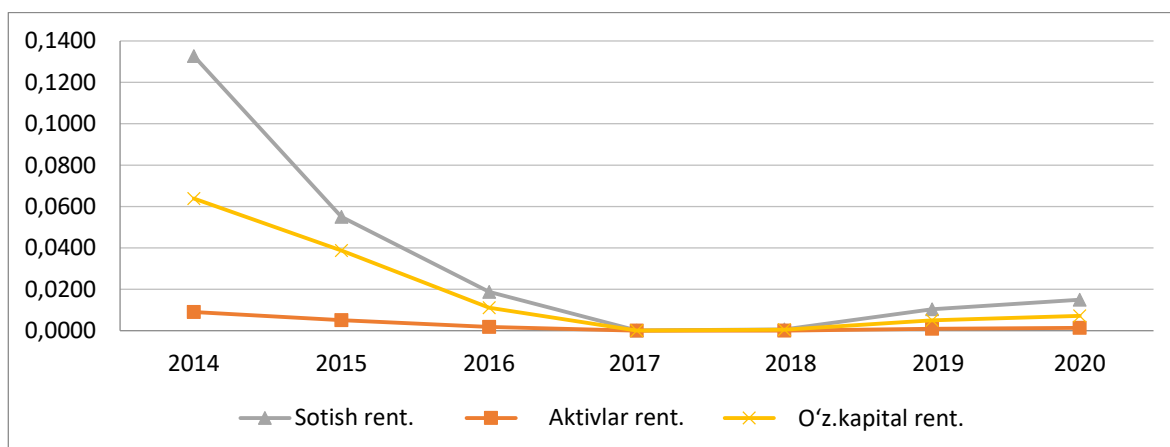
5 Хамидулин М.Б. Основные направления оптимизации структуры финансирования экономики узбекистана современная наука: актуальные проблемы и пути их решения №1, январь 2019 г.

6 S. Elmirzaev The practice and analysis of mass positioning of shares of joint-stock companies PRACTICE, 2019.

1-rasm. "Dehqonobod kaliy zavodi" AJ asosiy faoliyat ko'rsatkichlari, mlrd.so'm.⁷

Ushbu holat sababini uning balans ko'rsatkichlaridan qidirganimizda uzoq muddatli debitor qarzdorligining oshib ketishi hisobiga korxona joriy aktivlaridan deyarli maxrum bo'lganini ko'rishimiz mumkin. Ayniqsa, valyuta kursidagi farq evaziga korxonaning moliyaviy faoliyatdan olgan zarari korxona rentabellik ko'rsatkichlarining tushib ketishiga sabab bo'lishi, uning aylanuvchanlik ko'rsatkichlarida yaxshilanish alomatlarining paydo bo'lishi aslida aktivlardan samarali foydalanilmayotganligini anglatadi.

2-rasm. Korxona balans ko'rsatkichlari, mlrd.so'm.⁸

Korxona moliyaviy holatining yomonlashishiga yana bir sabab chet el valyutasida olingan bank krediti bo'lib, u bo'yicha majburiyatlarning bajarilishi korxonaning moliyaviy faoliyatdan olayotgan zararini yanada kuchaytirmoqda. Ushbu kreditlar:

- Xitoy Eksimbanki tomonidan Xitoy Hukumatining imtiyozli kredit liniyasi doirasida 110,5 mln. AQSh dollari miqdoridagi kredit,

- 128mln. AQSh dollari miqdoridagi O'zbekiston Respublikasi Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi mablag'lari "O'zsanoatqurilishbank" ATB tomonidan

7 yil muddatga qayta moliyalashtirilgan, shu jumladan, 3 yillik imtiyozli davr bilan yillik 2,25 foiz stavkasi bilan hamda bank marjasi qo'shilgan holda moliyalashtirish jalb qilingan.

"Dehqonobod kaliy zavodi" AJ loyihalarni moliyalashtirish uchun to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investisiyalar jalb qilinmagan, balki davlat kafilligi asosida xorijiy moliya institutlarining mablag'lari jalb etilgan. Bu mablag'lar evaziga, asosan, Xitoyda ishlab chiqarilgan uskunalar sotib olingan. Hozirda zavodning 2-bosqich loyihasi ya'ni elektr ta'minotidagi va osma kanat yo'li qurilishi ishlari to'liq yakunlanmagan, qayta ishlash majmuasi esa ishchi holatga keltirilgan. Buning natijasida etarli xomashyo bilan ta'minlanmaganligi hisobiga korxona asosiy ishlab chiqarish tsexlari to'liq quvvatda ishlash imkoniyatini yo'qotmoqda, lekin ishlab chiqarish xarajatlariga qayta

7 Korxona moliyaviy hisobotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

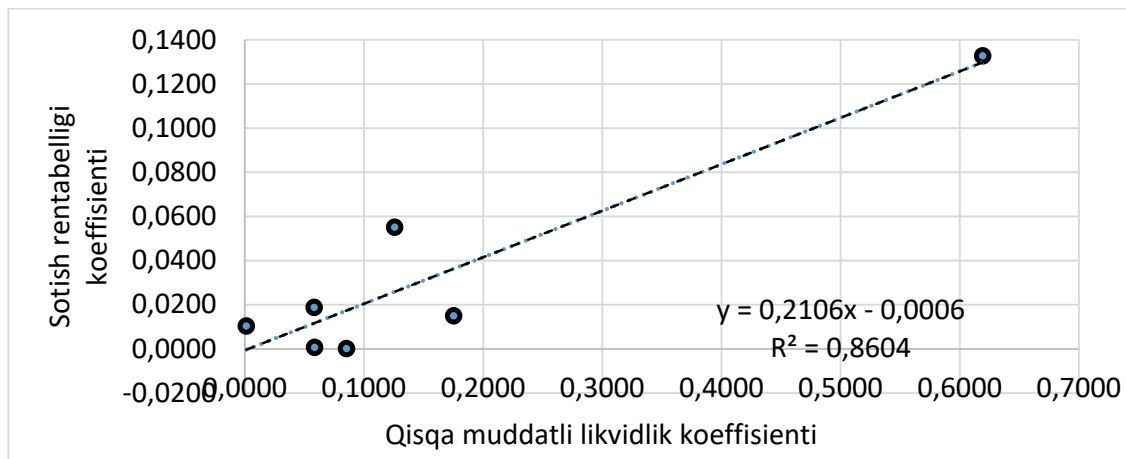
8 Korxona moliyaviy hisobotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

ishlash majmuasi uskunalarning amortizatsiya xarajatlari va boshqa doimiy xarajatlari, moliyaviy xarajatlar, kredit yuklamalarini qo'shib hisoblashga majbur bo'linmoqda va buning natijasida korxona tomonidan ishlab chiqarilayotgan mahsulot tannarxi jahondagi etakchi kaliy xlor ishlab chiqaruvchi korxonalardan ancha yuqori bo'lmoqda. Natijada korxona mahsulotini eksport qilish imkoniyati toboro pasayib bormoqda va korxona iqtisodiy samaradorligi juda past bo'lib qolgan.

Korxonaning valyutada olingan kreditlarini muddatidan oldin yopish va moliyaviy faoliyatdan olinayotgan zararni sezilarli ravishda kamaytirish va ohir-oqibatda sof foydaning sezilarli ravishda oshirishga imkon berar edi. Masalan, 2019-yilda foiz to'lovlari 32,6 mlrd. so'mni, sof foyda esa

5,6 mlrd. so'mni tashkil qilgan bo'lib, bank kreditlarining muddatidan oldin yopilishi va foiz to'lovlari bo'yicha iqtisod qilinadigan mablag' hisobiga sof foydani bir necha barobar oshirishga muvaffaq bo'linar edi.

3-rasm. "Dehqonobod kaliy zavodi" AJning 2016–2020-yillarda o'rtacha sotish rentabelligi ko'rsatkichining qisqa muddatli likvidlik koeffitsientiga korrelyatsiyasi.⁹

Foiz to'lovlaridan qutulish korxonaning qisqa muddatli likvidlik ko'rsatkichlarining yaxshilanishiga sabab bo'lar edi. Bu esa rentabellik ko'rsatkichlariga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Darhaqiqat, sotish rentabelligining qisqa muddatli likvidlik koeffitsientiga bog'lanishini tadqiq qilganimizda ular orasida korrelyatsiya darajasi 0,9276 ekanligi topildi. Umuman olganda, muallif fikricha, korxonaning boshqaruv tizimida, xususan, moliyaviy va investitsion menejment sohasida jiddiy muammolar mavjud.

Kimyo sanoati korxonalaridan biri bo'lgan "Maksam-Chirchik" AJning aksiyalarining xorijiy investisiya jalb qilinishi evaziga korxonaning boshqaruv faoliyatidagi va iqtisodiy ko'rsatkichlarida katta o'zgarishlar ro'y berdi. 2007-yilda Chirchiq shahridagi "Elektrkimesanoat" AJ aksiyalarining 49% Ispaniyaning "Maxam Corp, International S.L" kompaniyasiga investisiya kiritish sharti bilan sotildi va jamiyat nomi "Maksam-Chirchik" AJga o'zgartirilgan edi. Shundan so'ng Kimyo sanoati korxonalarining 2007–2011-yillar davrida modernizatsiyalash, texnik va texnologik qayta jihozlash dasturiga binoan uchta yirik loyiha amalga oshirildi.

"MaxamCorp, International S.L" kompaniyasi tomonidan "Maksam-Chirchiq" AJda faqatgina ishlab chiqarish jarayoni uskunlari modernizatsiya va rekonstruksiya qilinib qolmasdan korxonaning boshqaruv jarayoni ham o'zgartirildi va korxonaga korporativ boshqaruv joriy qilindi. Bu, o'z navbatida, samarasini berdi. Buni korxonaning so'nggi yillardagi faoliyatining samaradorligining oshishida ham ko'rishimiz mumkin (3.1-jadval). Korxonada olib borilgan rekonstruksiya ishlari natijasida va mahsulot tannarxini pasaytirishda erishilgan yutuqlar, davr xarajatlarning kamaytirilishi, moliyaviy faoliyatning boshqa xarajatlarning qisqartirilishi, soliq siyosatining to'g'ri olib borilganligi va davlat tomonidan yaratilgan sharoitdan to'g'ri foydalanilgani evaziga va boshqa soliqlar turining kamaytirilganligi evaziga jamiyatning sof foydasi

2018-yil 57, 4 mlrd. bo'lgan bo'lsa, 2019-yilda bu ko'rsatkich 123,3 mlrd.gacha oshirilgan. Shunga nisbatan korxonaning rentabellik ko'rsatkichlari 2018-yil 9,19 % bo'lgan bo'lsa, 2019-yilda bo' ko'rsatkich 13,24%ga oshgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Korxonalarga kredit o'rni xoriy investisiyalarni jalb qilish nafaqat qo'shimcha moliyalashtirishni jalb qilish, balki yanada samarali boshqaruv va ishlab chiqarish jarayonlarini joriy etish orqali iqtisodiy rivojlanishning yangi bosqichiga o'tishga imkoniyat beradi.

9 Муаллиф ишланмаси.

Xorijiy investorlarning investision qaror chiqarishlari uchun korxona holati to'g'risida zarur axborot bilan ta'minlash uchun iqtisodiy, mulkiy, moliyaviy holati va o'tgan davr faoliyati natijalari haqidagi raqamli va tushuntirish matnlaridan iborat hisobotga ehtiyoj tug'iladi.

Jahon amaliyotida investorlarni jalb qilishning samarali axborotiy usullaridan biri – investisiyaviy tizerni tayyorlash va uni potensial investorlarga taqdim etishdir. Investisiyaviy tizer investisiya jalb qiluvchi va investor o'rtasidagi munosabatlar zanjiridagi dastlabki bo'g'in hisoblanuvchi eng birinchi hujjatdir.

Xulosa o'rnida ta'kidlash mumkinki, har qanday tarmoqqa kredit jalb qilgandan ko'ra xorijiy investisiya va zamonaviy boshqaruvni jalb qilish orqali korxonalarda modernizasiya va rekonstruksiya ishlarining to'g'ri olib borilishi korxonalarning iqtisodiy samaradorligining o'sishi uchun xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. "Халқ сўзи" газетаси, 2018 йил 29 декабр № 271-272 (7229-7230) сони.
2. Liesbeth Colen, Miet Maertens and Jo Swinnen. Foreign direct investment as an engine for economic growth and human development: A review of the arguments and empirical evidence. January 2009.
3. Чараева М.В. Финансовое управление реальными инвестициями организаций: учебное пособие / М.В. Чараева. Москва: Альфа-М, 2014. 240 с.
4. Бабабекова Д.Ш, Турсунов Б.О. Фаол инвестициялар ва ижтимоий ривожланиш орқали рақобатбардош иқтисодиётни шакллантириш йўналишлари. Илмий-оммабоп рисола. Т. "Иқтисод-Молия" 2019, 40 б.
5. Усаров Ф.У. Инновацион-инвестиция фаолияти тадбиркорликнинг муҳим омили. "Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар" илмий электрон журнали. №1, январ 2018 йил.
6. S. Elmirzaev The practice and analysis of mass positioning of shares of joint-stock companies. PRACTICE, 2019.
7. Хамидулин М.Б. Основные направления оптимизации структуры финансирования экономики Узбекистана современная наука: актуальные проблемы и пути их решения. №1, январ 2019 г.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

